Streszczenie popularno naukowe

Przedstawiany projekt dotyczy badań nad początkami i rozwojem prywatnych rezydencji obronnych (dworów i zamków) oraz ich zaplecza, czyli strefy gospodarczo-produkcyjnej i hodowlanej (przygródków i folwarków) oraz rekreacyjnej (ogrodów). Ten zupełnie nierozpoznany metodami archeologicznymi, ale także słabo udokumentowany źródłami pisanymi problem, najlepiej jest przebadać rozpatrując różne etapy rozwoju siedzib, których początki związane są z jednym rodem i jego działaniami na ograniczonym obszarze. Wybrano w tym celu wpływowy w XIII-XIV wieku ród Pałuków i jego siedziby obronne zlokalizowane na pograniczu Wielkopolski i Kujaw, czyli w regionie Pałuk. Chcąc uzyskać wgląd w pełen przekrój różnych typów formalnych tego rodzaju założeń do szczegółowych badań wytypowano grodzisko stożkowate w Łeknie, dwór obronny z murowaną wieżą mieszkalną w Danaborzu, powstały w miejscu pierwotnego drewniano-ziemnego grodziska dwór obronny, a od 1 połowy XV wieku zamek w Gołańczy oraz zamek w Szubinie. Celem projektu jest rozpoznanie form i dziejów owych założeń, uwarunkowań ich lokalizacji, szczegółów architektury oraz ewolucji struktur rezydencjonalnych, obronnych i gospodarczych. W efekcie zaowocować ma to odtworzeniem i wprowadzeniem do nauki modelu rozwoju prywatnych siedzib obronnych i włości zamkowych od średniowieczna do nowożytności. Badania odznaczać się mają zastosowaniem wielu uzupełniających się metod: archeologicznych (wykopaliskowych i nieinwazyjnych), architektonicznych, geologicznych oraz historycznych studiów źródłowych. Planuje się obfite wykorzystanie analiz laboratoryjnych: m. in. dendrochronologicznych, C14, palinologii, a wszystko to celem precyzyjnego datowania badanych zjawisk oraz rozpoznania uwarunkowań środowiskowych, w których one następowały. Topograficzny i przyrodniczy kontekst funkcjonowania poszczególnych włości dworskich i zamkowych rozpoznany zostanie poprzez wykonanie serii ręcznych odwiertów oraz ich geologiczną i geomorfologiczną interpretację połączoną z analizą fotografii z lotniczego skaningu laserowego (LiDAR). Szeroka interpretacja zabytków archeologicznych pozwoli na uchwycenie zmian zachodzących w świecie otaczających człowieka rzeczy, z ich rzadko przez archeologa możliwym do wyróżnienia podziałem na różne strefy jednego zespołu dworskiego, lub zamkowego, w długim przedziale czasu od schyłku XIII po XVIII wiek. W takim ujęciu nie tylko badania nad naczyniami ceramicznymi, metalami, czy reliktami urządzeń grzewczych, ale i często marginalizowanymi w badaniach średniowiecza i nowożytności zwierzęcymi szczątkami kostnymi przynieść mogą zupełnie nowe i istotne dane. Wymienione badania pozwolą w istotny sposób poszerzyć wiedzę o niezwykle ważnym, a dotąd w Polsce bardzo skromnie rozpoznanym problemie, jakim są przemiany form i standardów życia codziennego wpierw feudalnego możnowładztwa, a następnie szlachty. Przyczynią się one także do zrozumienia społeczno-przestrzennego fenomenu, który ogólnie i często bez wyobrażenia wielu treści nazywa się dworem obronnym, bądź zamkiem. Projekt stawia sobie również za cel wypracowanie nowoczesnego wzorca badań tego rodzaju obiektów, dotąd zbyt często rozpoznawanych jednostronnie, bez szerokiego zaplecza, lub wyłącznie w kontekście badań architektonicznych. Nowe podejście do problematyki, uwzględniające „dziejową" komplementarność rezydencji obronnych i ich otoczenia, niosącego ważkie walory kulturowe i poznawczo – edukacyjne, winno przyczynić się do lepszej konserwatorskiej ochrony tego wyjątkowego, a częstokroć narażonego na dewastację polskiego dziedzictwa kulturowego. Wyniki badań przedstawione zostaną na konferencjach i w artykułach naukowych i popularno-naukowych, a obszerna ich prezentacja znajdzie się w książkowej monografii.